

Critic's Point

Σπυρίδωνος Ξύνδα: *Υποψήφιος Βουλευτής*: νεκρανάσταση τῆς πρώτης ἑλληνικῆς καὶ σὲ ἑλλη-
νικὸ κείμενο ὄπερας ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Φιλαρμονικὴ
Ἑταιρεία Κερκύρας (ΦΕΚ., ἰδρ. 1840).

2017: 4πλῆ ἐπέτειος τῆς ΦΕΚ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς
Μουσικῆς.

1. 100ῆ θανάτου Σπύρου Σαμάρα (1861-1917)
2. 200ῆ γεννήσεως Σπυρίδωνος Ξύνδα (1817-1896)
3. 200ῆ γεννήσεως Δομηνίκου Παδοβά(νη) (1817-1892).
4. 150ῆ παγκ. α' ἐκτ. *Υποψηφίου Βουλευτοῦ* (1867).

4/2017.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΠΟΛΥΤΟΜΟ ΜΕΛΕΤΗΜΑ χρειάζονται σίγουρα οἱ μετὰ τὴν πρεμιέρα (1867), καὶ δὴ, κατὰ τὸ μουσικολόγο Κώστα Καρδάμη, μετὰ τὸ 1871, οἱ περιπέτειες τῆς παρτιτούρας τοῦ *Υποψηφίου Βουλευτοῦ* ὅταν καὶ ἡ σχολιαζόμενη ἄρτι ἀνακαλυφθεῖσα εἰσαγωγή, πρέπει νὰ ἐκτελέσθηκε γιὰ τελευταία φορά. Ἄλλά, καὶ ἀπὸ τὸ 1972, ἀναλόγου ἐκτάσεως ἀναφορὰ διεκδικεῖ καὶ ἡ δική μου *Ὀδύσσεια* γιὰ νὰ ἀποκτήσω ἀπλὴ πρόσβαση στὸ ἔργο: εὐκολότερα θὰ εἶχα κλέψει τὰ Κοσμήματα τοῦ Στέμματος ἀπὸ τὸν Πύργο τοῦ Λονδίνου, ἢ τοὺς θησαυροὺς τῶν Σάχηδων ἀπὸ τὰ ὑπόγεια τῆς Τραπέζης τοῦ Ἰράν... Ἴσως τὰ ποῦμε ἄλλοτε καὶ ἄλλοῦ...

Ἀπαραίτητες διευκρινίσεις γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα, νομίζω, κριτικὰ κείμενά μου. Ἄκουσα (τὸ τονίζω) καὶ σχολιάζω τὰ ἀκροάματα τῆς συναυλίας στὴ σειρά πὺ ἀκολουθοῦν στὸ παραληφθέν *You Tube*, ὅχι

στο τυπωμένο πρόγραμμα τῆς ΦΕΚ, δυσανάγνωστο λόγω μικροῦ μεγέθους στὴν ὀθόνη τοῦ Η/Γ μου. Συγχαίρω ab imo pectore, ὄλους τοὺς συντελεστὲς τῆς θριαμβευτικῆς αὐτῆς «ἐξόδου», τὸ πρῶην (πρόεδρος κ. Ἰωάννης Γραμματικός) καὶ νῦν (πρόεδρος κ. Σπύρος Παδοβάς) Δ.Σ. τῆς ΦΕΚ καὶ φυσικὰ τὸν πολυμήχανο μουσικολόγο, ἐπίκουρο καθηγητὴ ΤΜΣ τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου καὶ ὑπεύθυνο τοῦ Μουσείου τῆς ΦΕΚ Κώστα Καρδάμη. Ἄκρως εὐχάριστη ἐκπληξη, ἡ νεοπαγῆς Συμφωνικὴ τῆς Παλαιᾶς ΦΕΚ, ὑποσχόμενη νὰ ἐξελεγχθεῖ σὲ λαμπρὸ σχηματισμό. Αὐτονόητα συγχαίρω καὶ τὸν διευθύναντα τῆ συναυλία, ἀγαπητότατον ἀρχιμουσικὸ Ἄλκη Μπαλτᾶ, ποὺ ἔχω νὰ δῶ χρόνια. Δίχως ἴχνος ἐπὶ μέρους ἐνστάσεων γιὰ τὶς ἐνορχηστρώσεις του καθὼς καὶ τῆς Βίκυ Στυλιανοῦ (βλ. κατωτέρω), παρόμοιες παρεμβάσεις μὲ βρίσκουν ἀνυποχώρητα ἀντίθετο, ἂν δὲν ὀφείλονται στὸ συνθέτη ἢ δὲν τὶς ἔχει ἐγκρίνει (Μοναδικὴ ἐξαιρεση: Οἱ Πίνακες ἀπὸ μιὰ ἔκθεση, γιὰ πιάνο, τοῦ Μούσσοργκσκυ σὲ ἐνορχήστρωση Ραβέλ: σπανιότατη σύγκλιση δύο μεγαλοφυϊῶν). Πάντως ἡ τόσο εὐσυνείδητη διεκπεραίωση τέτοιου προγράμματος ἦταν ἡράκλειος ἄθλος μεταξὺ πλείστων ἄλλων καὶ κατὰ τὸ ὅτι ἀνέδειξε τὶς ἐπὶ τὰ βελτίω διαφορὲς τῶν Ἑπτανησίων ἀπὸ παλαιότερους ἐξ' Ἑσπερίας συναδέλφους τους.

Ἦμουν ἔτοιμος νὰ παραπονεθῶ γιὰ τὴ σύνθεση τοῦ προγράμματος, ποὺ ἀνεμείγνυε μὲ τοὺς δικούς μας ἀκρίτως(;) εἰσαγωγὲς ὀπερῶν, προϊόντα τῆς βαρυτάτης μουσικῆς βιομηχανίας β' ἡμίσεως 18ου - ἀρχῶν 19ου αἰ., ὅταν διεπίστωσα ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πρόσμειξη ἀνέδειξε ὅλη τὴ νεανικότητα, φρεσκάδα, ἐτερότητα καὶ πρωτοπορεία (γιατί ὄχι;) τῆς πρωτοεισερχόμενης σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, δίχως ὑποχρεώσεις καὶ ἀγγαρεῖες γραφῆς, τῆς κακῶς λεγομένης Ἑπτανησιακῆς Σχολῆς (πρὸς Θεοῦ: Ἔντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς), ἐκπροσωπούμενης ἐδῶ ἀπὸ τοὺς Μάντζαρο καὶ Εὐνδα: ἀφρίζων καμπανίτης ὑψηλοτάτων ποιότητος καὶ ἀρώματος! Τέλος, τὰ ἑλληνικὰ ἔργα τοῦ προγράμματος, ἀριθμοῦνται μὲ ψηφία **bold**.

1. ΕΥΝΔΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1819-1896): Εἰσαγωγή ἀπὸ τὸν Ἰποψήφιο Βουλευτὴ (κωμικὴ ὄπερα, 3 πράξεις. κείμενο Ἰωάννου [Νάνε])

Ρινόπουλου, παγκόσμια α'. έκτ. Κέρκυρα, θέατρο *San Giacomo*, τέλη Σεπτ. - αρχές Οκτ. 1867). Ξαφνικά μᾶς καταύγασε τριψηφίου ἀριθμοῦ καρατίων διαμάντι. Καὶ μόνον ἡ εἰσαγωγή, ἀνεδείκνυε συνθέτη 1000% στὸ timing τῶν ἐναλλαγῶν τέμπι, μέτρων, τρόπων (μείζονος-ἐλάσσονος) γεμάτο πνεῦμα καὶ σαγήνη διακριτικὴ ἀλλὰ πανίσχυρη. Ἐνα πολύπτυχο (5πτυχο νὰ ἔλεγα;): 1. Ἀρχὴ ὑπέροχο δημοτικοφανές ἢ (...γενές) σόλο ὄμποε, πὺ θύμιζε ζουρνᾶ. 2. Tutti μὲ μετατροπίες, ἐναλλαγές ρυθμῶν, καὶ τὰ τύμπανα στὸ βάθος. 3. Ἐκθαμβωτικὴ καντιλένα, σόλο βιολοντσέλου. 4. Ὀρχηστρικό σὲ ἐλάσσονα ἐκβάλλει 5. σὲ ἓνα δεύτερο τμήμα, μὲ τρίλλιες, καὶ ποικιλία ρυθμῶν καὶ τέμπι. Κάπου ἐδῶ ξανακούγεται, θαρρῶ τὸ σόλο βιολοντσέλου; Ἐπαναλαμβάνω, ἀπὸ τὸ 1972 (ἡμουν 37 ἐτῶν τότε...) ἀγωνιζόμενοι νὰ ἀκούσω τὴν ὄπερα σταθμὸ τῆς Ἐντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, ἐφτασφράγιστη σὲ κορφιάτικα σεντούκια. Μεταξὺ ἄλλων δεινῶν τῆς, ὄρμησε πάνω τῆς ἀκάθεκτη ἢ ψαλλίδα τῆς λογοκρισίας, ἐπὶ Γεωργίου Α' Γλύξμπουργκ, παμπόνηρης δανέζας ἀλεποῦς, πολλὰ διδαχθείσης ἀπὸ τὴ δολοφονία Καποδίστρια καὶ τὴν ἀποπομπὴ τοῦ Ὁθωνα... Εὐκολότατα τὸν φαντάζομαι ὡς Yesman τοῦ Μεγάλου Ἑλληνικοῦ Κεφαλαίου... Ἄς εἶναι. Θ' ἀξιωθῶ ἄραγε νὰ δῶ τὸν Ἰποψήφιο ὀλόκληρο;

2. ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ - ΧΑΛΙΚΙΟΠΟΥΛΟΣ (1795-1872): Εἰσαγωγή ἀπὸ τὴν καντάτα *Ulysse agli Elisi* [Ὁ Ὀδυσσεὺς στὰ Ἡλύσια πεδία., ἰταλ. κείμε. ἀγνώστου] (1818). Ναι γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἀκουγα σὲ ζωντανὴ ἐκτέλεση ἀπὸ τὸ 1986 πὺ ἀνακάλυψα τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν σωζομένων Μαντζάρου (σήμερα στὰ Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Μουσείου Μπενάκη, Κηφισιά), στῆς τρισεγγονῆς τοῦ Φρόσως Γκέλη, στὴν ὁδὸ Ζαΐμη 14. Δεύτερη ἀποκάλυψη: μοῦ ἤρθε νὰ φωνάξω: Πόσο μονότονη κατάντησε σήμερα ἡ μουσικὴ! Ἐνα σλάλομ ἀνάμεσα σὲ σόλι (ἐν οἷς ἓνα ξελογιαστικὸ σόλο πίκκολο καὶ ἓνα κλαρινέτου) καὶ tutti, ρυθμοὺς καὶ τέμπι, ἐμπλέκεται περίτεχνα (εὐφυέστατες ἐναλλαγές μείζονος καὶ ἐλάσσονος) σὲ ἓνα πυκνὸ, γιὰ τὴν ἐποχὴ, καὶ ἰδίως γιὰ συνθέτη πὺ δὲν εἶχε βγεῖ ποτὲ ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, συμφωνικὸ κορύφωμα, προβαγκνέριο, σχεδόν. Προσέξτε

αὐτὸ τὸ «στὰ Ἡλύσια»: Μόλις ἀναπέμπει στὸν Ὅμηρικὸν Ἄδη καὶ στὴν Ὀδύσεια! Ἄλλο Ἡλύσια, ἄλλο Ἄδης!

3. ΝΤΟΝΙΤΖΕΤΙ, ΓΚΑΕΤΑΝΟ [Donizzetti, Gaetano, 1797-1848]: Εἰσαγωγή ἀπὸ τὴν ὄπερα *Ντὸν Πασκουάλε* [*Don Pasquale*, κείμ. Angelo Anelli, ὑπογράφοντας ὡς «M.A.», παγκ. α. ἐκτ. Παρίσι, Théâtre-Italien, 3 Ἰαν. 1843]. Μεταξὺ *Ντὸν Πασκουάλε* καὶ *Κουρέα τῆς Σεβίλλης*, ψηφίζω δαγκωτὸ τὸ δεύτερο. Τὴν ἐν λόγῳ εἰσαγωγή, ἄψογα ἐκτελεσμένη, ἄκουσα καὶ στὸ Ἐθνικὸ Κέντρο Παραστατικῶν Τεχνῶν τοῦ Πεκίνου (διεθνῶς: *National Centre for the Performing Arts*) μὲ ἐκσυγχρονισμένη Νορίνα, κατάξανθη ἀ λὰ Μαίριλυν Μονρόε τὸ Σάββατο, 18 Ὀκτ. 2014. Καὶ ἐδῶ εὐπρεπέστατη ἐκτέλεση ἀλλὰ, γιὰ μένα πάντα, χαμένη ὥρα...
4. ΕΥΝΔΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1817¹-1896): *Ἡ ἀθλία ψυχὴ καθήμενη*, (κείμ. Διονυσίου Σολωμοῦ, παράφραση τοῦ *Τραγουδιοῦ τῆς Ἰτιάς* ἀπὸ τὸ σαιξπηρικόν *Ὀθέλλο*) μεγάλη (μὲ διπτὴ σημασία) ἄρια γιὰ βαθύφωνο ἢ μεσόφωνο, γιὰ φωνὴ καὶ πιάνο. Ἐδῶ σὲ ἐνορχήστρωση Βίκυ Στυλιανοῦ. Τὸ 1975 ἢ τὸ 1981 τὴν πρωτόφερα ἀπὸ τὴν Κέρκυρα (ἐκδόση φωνῆς-πιάνου) καὶ τὸ ἤχογράφησε στὴν ΕΡΤ (ξέχασα τὸν πιανίστα) ἢ πολυαγαπημένη καὶ μεγάλη μας Κικὴ Μορφονιοῦ. Τώρα τὸ ἐρμήνευσε ἐξ' ἴσου συνταρακτικὰ ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους Ἑλληνες μπασσοβαρυτόνους ὄλων τῶν ἐποχῶν: εἶχα ἀρκετὰ χρόνια νὰ ἀκούσω τὸν προσφιλέστατο **Παντελῆ Κοντό**. Φωνὴ κρυσταλλικῆς ἀρθρώσεως ἀπίστευτα ὠριμασμένη σὲ τίμπρο,

¹ Στους ἐκλογικοὺς καταλόγους τοῦ Δήμου Κερκυραίων τοῦ 1886, ἀνακάλυψα τὸν Σπυρίδωνα Εὐντα τοῦ Κωνσταντίνου, ἐτῶν 76, ἄρα γεννημένον τὸ 1810, δεδομένου μάλιστα ὅτι ὡς τότε ὡς χρονολογίεσ γεννήσεώς του φέρονταν τὸ 1812 ἢ 1814, οἱ δὲ περιγραφές λίγο πρὶν ἐκδημήσει, τὸν περιγραφουν ὡς ὑπέργηρο ἀκόμη καὶ μεκρικτῆρια σημερινά. Ὁ μουσικολόγος Κώστας Καρδάμης, ἀνεκάλυψε ἀργότερα ὅτι ὁ ἐγγεγραμμένος ἦταν πιθανότατα πρωτεξάδελφος τοῦ συνθέτου (καὶ οἱ δύο εἶχαν λάβει τὸ ὄνομα τοῦ παπποῦ). Σατανικὴ σύμπτωση, ὅχι ὅμως ἀπίθανη γιὰ τὰ παρ' Ἑλλησιν. Ἦδη λοιπὸν ἔχει τεκμηριωθεῖ ὡς χρονολογία γεννήσεως τοῦ «δικοῦ μας» Εὐνδα. τὸ 1817.

ματιέρα, ήχοχρωμα και εύροη μελωδικότητα. Άν καλοθυμούμαι, εϋημεροϋσα οίκογενειακή επιχείρηση, προφανώς τοϋ ἀποφέρει περισσότερα ἀπὸ ὅσα μιὰ σίγουρα μέγιστη διεθνῆς καρριέρα. Ὅπως-δήποτε ἡ θέση του στὴν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ λυρικοῦ τραγουδιοῦ, εἶναι ἀδιαμφισβήτητα ἐξασφαλισμένη. Ὅσο γιὰ τὸ ἔργο, τὸ ὅτι ἀκούστηκε ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσαγωγή τοῦ Ἰποψήφιου, τεκμηρίωσε τὸ διαμέτρημα τοῦ Εϋνδα ὡς μεγάλου συνθέτου. Ὁ μέγας ΑΤΥΧΟΣ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, πού τὸ ἔργο του σκορπίστηκε σὲ ὅλους τοὺς ἀνέμους...

5. ΕΥΝΔΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1819-1896): *Νάνι-νάνι*, γιὰ φωνὴ καὶ πιάνο, ἀρχαιότερη γνωστὴ ἔκδ. περιόδ. *Ἄστρ*, ἀρ. 106, Ἀθῆναι, 27 Σεπτ. 1887. Ἐνορχήστρωση Ἄλκη Μπαλτᾶ. Μὲ χαρὰ πρωτακούσαμε τὴ χαριτωμένη, μὲ ὠραῖο, τίμπρο, ματιέρα καὶ λάμψη ὑψίφωνο **Μαρία Μαυρομμάτη**. Ἄν ἔβλεπε τὴ μοναδικὴ σελίδα τοῦ Ἄστεως πού καταλαμβάνει τὸ διαμαντάκι αὐτό, θά συμφωνοῦσε ὅτι χρειαζόταν τέμπο ἀνεπαίσθητα ταχύτερο καὶ μεγαλύτερη ἀπλότητα στὴν προσέγγιση. Δὲν εἶναι ἄρια ὄπερας!
6. ΕΥΝΔΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1819-1896): *Γλυκοφέγγει καὶ τ' ἄστρο τσ' αὐγούλας*, ντουέτο ἄσχετο μὲ τὴν ὄπερα. Μιὰ ἀκόμη μεγάλη σελίδα μὲ εὐφύεστατες ἐναλλαγές-προσμείξεις μείζονος ἐλάσσονος, ἐπαληθεύει ὅσα διαισθανόμαστε γιὰ τὸ διαμέτρημα τοῦ Εϋνδα. **Κοντός** καὶ **Μαυρομμάτη** μᾶς πῆραν τὴν ψυχὴ. Ἐνορχήστρωση: Ἄλκης Μπαλτᾶς.
7. ΕΥΝΔΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1819-1896): *Τῶν ἀδυνάτων εἶναι, ἀνεξάρτητο* τραγοῦδι γιὰ φωνὴ καὶ πιάνο. (**Κοντός**) Σύντομη «ἄρια» 3'35'', πλειοδότησε στὶς μέχρι στιγμῆς ἐντυπώσεις μας γιὰ τὸ συνθέτη ὑψηλοτάτης περιωπῆς—κερκυραῖστὶ πάθαμε βουρλισία! Ἐνορχήστρωση: Ἄλκης Μπαλτᾶς.

8. ΕΥΝΔΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1819-1896): Σκηνή 5η, Α' πράξη, από την όπερα *Ο Υποψήφιος Βουλευτής*. Άλλη έκπληξη: αρχίζει με σόλο όμποε, ίδιο ή τουλάχιστον παρόμοιο με τής εισαγωγής, και διογκώνεται σε σύλληψη δραματικότητας ώριμου Βέρντι.
9. ΚΕΡΟΥΜΠΙΝΙ, ΛΟΥΪΤΖΙ [Cherubini, Luigi, 1760-1842], εισαγωγή από την όπερα-μπαλέτο *Άνακρέων ή Ο έρωσ-φυγός* [Anacréon ou l' amour fugitif, 2 πράξεις, γαλλικό κείμε. C. R. Mendouze, παγκ. α' έκτ. παρισινή Όπερά, 4 Όκτ. 1803.] Άτελείωτη— διάρκεια περ. 11.30'. Μακρηγορία έμπειροτάτου μουσικού ρήτορος, που δέν έχει τίποτε να πεί, δίχως αρχή, μέση και τέλος. Ψιλοθυμούμαι κάτι σόλι φλάουτου και φαγκότου, κάποια τονική κόπωση έγχόρδων.
10. ΤΣΙΝΓΚΑΡΕΛΛΙ, ΝΙΚΚΟΛΟ ANTONIO [Zingarelli, Niccolò-Antonio, 1752-1837], εισαγωγή από την *Άντιγόνη*, όπερα, 3 πράξεις, κείμε. J. F. Marmontel, προδήλως κατά Σοφοκλή, παγκ. α' έκτ., Παρίσι, Όπερά, 30 Άπρ. 1790]. Διάρκεια: 4'07''.Τό έργο μπορούσε να τιτλοφορείται *Κλυταιμνήστρα, Άριάδνη, Πηνελόπη, Ναυσικά, Σεμίραμις, Κλεοπάτρα* ακόμη και, πρωθυστερώς, *Ίωσηφίνα ή ότι άλλο θέλετε*. Είπαμε: ή λυρική βιομηχανία του 18ου αϊ. Εύτυχως ήταν σύντομη και σίγουρα καλογραμμένη. Η μόνη σελίδα του Μέντορα του Μαντζάρου που άκουσα ως τώρα. Κάλλιο άργά παρά ποτέ.
11. ΜΠΕΛΛΙΝΙ, ΒΙΝΤΣΕΝΤΖΟ [Bellini, Vincenzo, 1801-1835] εισαγωγή από την *Νόρμα*, όπερα, 2 πράξεις, κείμε. Felice Romani, παγκ. α' έκτ., Μιλάνο, Σκάλα, 26 Δεκ. 1831]. Γνωστή και μη έξαιρετέα, έξοχα παιγμένη, τήν ήμπορέσαμεν και αύτήν, όπως θα έλεγε πρό τινων δεκαετιών ο Χάρρυ Κλύνν. (Δέν ύπήρξα ποτέ ακριβώς «έρωτευμένος» με τό Μπελλίνι..).
12. ΕΥΝΔΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1819-1896): Σκηνή 3η, Α' πράξη, από την όπερα *Ο Υποψήφιος Βουλευτής*. Η μεγάλη στιγμή τής *Μαρίας*

Μαυρομάτη. Ἡ σκηνή ἀρχίζει μὲ ἓνα ἐκτενὲς ξελογιαστικὸ ρετσι-
τατίβο, πρὶν συγκροτηθεῖ σὲ πιὸ ἀνάγλυφη μελορρυθμικὰ (ταχύτερο
τέμπο) ἔκφραση. Ἐθνικὸς Θησαυρὸς ὁ Ἵποψήφιος Βουλευτὴς καὶ
τὸ κυριότερο: μὲ λιμπρέτο δυστυχῶς πιὸ ἐπίκαιρο ποτὲ ἐν ἔτει 2017:
Θωροῦμε ἀπίθανο ἀλλ' ὄχι ἀδύνατο νὰ εἶχε πέσει στὰ χέρια τοῦ Νάνε
Ρινόπουλου, τὸ Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο (1848) τοῦ Μάρξ, ἀλλ'
ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ γνώρισε τὸν ἀ' τόμο τοῦ Κεφαλαίου, ἀκριβῶς..
συνομήλικο τοῦ Ἵποψηφίου, ἀφοῦ ἐκδόθηκε ἐπίσης τὸ...1867.
(Κέρκυρα, αἴθουσα Ἰονίου Ἀκαδημίας, Σάβ., 14 Ἰανουαρίου 2017
